

**ПОРІВНЯННЯ ПРОЄКТУВАННЯ
ТУРИСТИЧНИХ ОБ'ЄКТІВ
В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ ТА АЛЬПАХ**

Андрій Лавитський¹, Олег Телеп²

¹*Multi Skiliftbau GmbH (Німеччина),*

²*Приватне підприємство «Горизонт АЛ»*

Анотація. Проведено порівняння природних умов та фізико-географічних відмінностей Українських Карпат та Альп. Установлено, що Карпати вимагають особливого та обережного підходу до їх засвоєння, щоби уникнути незворотних шкідливих змін природного середовища. Рекомендовано застосовувати басейновий підхід у плануванні туристичних об'єктів.

Ключові слова: Карпати, Альпи, гірські курорти, планування.

Abstract. A comparison of the natural conditions and physical and geographical differences of the the Ukrainian Carpathians and Alps was made. It is shown that the Carpathians require a special and particularly careful approach to their development in order to avoid irreversible harmful changes in the natural environment. It is recommended to use the basin approach in the planning of resorts.

Keywords: Carpathians, Alps, mountain resorts, planning.

Вступ. Карпати і Альпи є органічними частинами Альпійсько-Гімалайського поясу гірських споруд і сформувалися впродовж останніх 60–50 млн років. Проте існують істотні відмінності у будові та процесах утворення цих гірських систем. Зокрема, велика частина Альп складається з міцних (кристалічних та метаморфічних) порід, які важко руйнуються. Відповідно їх рельєф значно розчленований, зі стрімкими гірськими схилами та гострими високими піками. Українські Карпати – невисокі гори. Вони переважно складаються із зім'ятих у складки перешаровуванням різних морських осадових порід, таких як сланці, мергелі, пісковики, які доволі легко руйнуються, утворюючи відповідні форми рельєфу.

Останній льодовиковий період істотно вплинув на руйнування твердих порід в Альпах і Карпатах. Лід танув, вода просочувалася крізь тріщини в товщу породи, знов замерзала, розширюючись під час замерзання і розширюючи тріщини. Потім льодовики відступили, лишивши після себе специфічний рельєф та моренні відклади. Льо-

довики відступили у відносно невисоких Карпатах, але залишилися в Альпах. Альпійські льодовики є потужним резервуаром прісної води і дають початок багатьом річкам.

Мета – встановити природні відмінності українських Карпат і Альп, які впливають на особливості проектування туристичних об'єктів.

Виклад основного матеріалу. Основні природні відмінності між Альпами і Карпатами зведено в таблицю (табл. 1):

Таблиця 1

Природні відмінності Українських Карпат і Альп

Альпи	Карпати
Міцні та стійкі гірські породи	Породи переважно м'які, легко розмиваються, еродують, що потребує обмеження антропогенного навантаження на територію, спеціальних архітектурних та містобудівних рішень, а також природо- та ландшафтнозбережних технологій будівництва
Значні запаси прісної води	Запаси води обмежені. Є низка населених пунктів, де періодично виникає проблема з водопостачанням населення. Цей чинник обмежує будівництво великих рекреаційних об'єктів, які потребують великої кількості питної та технічної води (готелі, ресторани, системи штучного засніження тощо.)
Значні абсолютні висоти, низькі температури взимку. Середньорічна кількість опадів ≈ 1000 мм. Сніг у долинах тримається до 6 місяців на рік. Багато льодовиків. Багато лавинонебезпечних територій	Невеликі абсолютні висоти. Нестійке снігове покриття: близько 2 місяців в передгір'ях та 3–4 місяці в горах. Відносно невелика небезпека сходження лавин на більшості територій

Брак водних ресурсів як головний чинник свідчить про недоцільність будівництва в Українських Карпатах великих містоподібних об'єктів, серед них об'єктів туристичного профілю. Рекреаційне засвоєння Карпат повинно базуватися на рівномірному розподілі антропогенного навантаження всією територією[1], переважно з прив'язкою до окремих сіл.

Більшість чинних гірськолижних комплексів українських Карпат розміщена в низькогірній частині, тобто на висоті менше ніж 1000 м над рівнем моря, декілька – у середньогірній частині. І лише один гірськолижний комплекс – урочище Драгобрат – можна вважати умовно високогірним. Звідси випливає невідворотність інвазії туристичної інфраструктури більшості рекреаційних об'єктів українських Карпат у населені пункти та землі сільськогосподарського призначення. В Альпах, які є значно вищими за Карпати, існує можливість ярусної забудови туристичних об'єктів, зокрема гірськолижних комплексів, з розташуванням нижніх станцій канатних доріг на висотах 1000–2000 м над рівнем моря, з мінімальним втручанням в наявну інфраструктуру населених пунктів.

Такі відмінності поряд із браком водних ресурсів в українських Карпатах, диктують низку обмежень для адміністрації, проєктантів та інвесторів у питаннях розвитку туристичної галузі регіону. Слепе копіювання в Карпатах альпійських принципів і підходів у засвоєнні гірської території може призвести до драматичних незворотних наслідків. Тож для проєктування та будівництва в Українських Карпатах варто залучати переважно українських фахівців, які добре знають особливості території, краще обізнані у вимогах вітчизняних нормативних документів і місцевій специфіці. Одночасно доцільно залучати окремих іноземних фахівців, які володіють сучасними технологіями та можуть поділитися досвідом.

Хоча Альпи є менш вразливими до антропогенного навантаження порівняно із Карпатами, їх доля чим далі, тим більше хвилює громадських діячів, науковців, журналістів, просто небайдужих громадян. Ще на початку вісімдесятих років минулого сторіччя було видано книгу австрійського журналіста Леопольда Люкшандерля «Рятуйте Альпи» [3]. У центрі уваги автора унікальна природа та соціальний устрій Альпійського регіону, який ще зовсім недавно був останнім не порушеним людиною природним ландшафтом у серці Європейського континенту. Автор стурбований тим, що через велику кількість туристів з усіх куточків світу, надмірну забудову та злочинне використання природних ресурсів чудовому «саду на даху Європи» загрожує перетворення в «посередній город на околиці міста». Останні роки Всесвітній фонд дикої природи б'є на сполох: запланована забудова льодовиків – Піттцаль та Етцгаль (Тіроль) – призведе до повного знищення або спотворення оригінального природного ландшафту, якого в Австрії залишилось лише 7% загальної території.

Років двадцять тому одна австрійська архітекторка українського походження в приватній розмові сказала авторові цих тез: «Як добре,

що у вас в Україні немає стільки грошей, щоби ви зробили з Карпатами те, що австрійці заподіяли з Альпами». Слова цієї поважної пані стають пророчими: в Карпати почали вкладати кошти... Це не означає, що кошти вкладати не треба. Треба. Але першою заповіддю створення гірськолижного центру в умовах вразливої карпатської екосистеми має бути гіпократівський принцип «non nocere», тобто «не нашкодь». Для цього необхідно уникати егоїстичного антропоцентризму та намагатися не облаштовувати ландшафт під свої потреби, а пристосовуватися під наявний природний комплекс. Свого часу цей принцип проголосив талановитий львівський архітектор, метр планування Віктор Кравцов і автор концепції басейнового підходу до формування гірського рекреаційного району, автор статті Андрій Лавитський [4].

Населенні пункти в гірській місцевості Карпат, як правило, розташовані в низинах, у долинах рік. Ми пропонуємо транспортну інфраструктуру рекреаційних зон у Карпатах будувати за таким принципом: екологічний «гірський трамвай» вздовж долини ріки від села до села або туристичного хутора – гірськолижні витяги та крісельні канатні дороги вбік на гірські схили в місцях, придатних для створення гірськолижних трас. За тим самим принципом слід розташовувати штучні водойми для накопичення води впродовж року і її форсованих витрат під час туристичного сезону. Такий підхід позбавить потреби створювати багатолюдні туристично-транспортні хаби з багатопверховими стоянками для автотранспорту і використовувати надто потужне канатне обладнання.

Висновок. Наполегливий пошукувач практично в усіх частинах Українських Карпат знайде рельєф, придатний для влаштування гірськолижних трас без великих обсягів земляних робіт: спортивних трас різного рівня складності, трас для початківців, а також для сімейного відпочинку, зокрема тюбінгу, тобоганів, велотуризму та інших видів зимового та літнього відпочинку. Таку пошукову роботу необхідно проводити попри всю складність «вбудовування» в природний рельєф системи штучних споруд – будинків, доріг, інженерних інфраструктур.

Список використаних джерел

1. Шульга Г. М. Планувально-просторове формування зимового олімпійського центру в Українських Карпатах (Славське-Арена-СКІ) / Г. М. Шульга, А. С. Лавитський, О. Л. Телеп // Проблеми розвитку міського середовища : зб. наук. пр. – Київ, 2012. – Вип. 8. – С. 325–331.

2. Лавитський А.С. Екологічно чиста технологія будівництва канатних доріг в Карпатах / А.С. Лавитський // Тез. доп. міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 1993. – С. 121–122.
3. Luckschanderl L. Retted die Alpen / L. Luckschanderl. – Wien: Orac Pietsch Verlag, 1983. – 224 s.
4. Кравцов В.Л. До проблеми створення сучасної моделі рекреаційних антропоєкосистем в Українських Карпатах / В.Л. Кравцов, А.С. Лавитський // Проблеми Гуцульщини : матеріали наук.-практ. конф. – Чернівці, 1993.